

Büntetőjogi tanúgondozás és annak tapasztalatai a Debreceni Járásbíróságon

I. Bevezetés

Az embereket sokszor érheti sérelem, gyakran úgy, hogy bűncselekmény sértettje vagy szemtanúja¹ lesz. Az ennek következtében bíróság elé kerülő ügyekben az eljárások egyik célja a tényállás pontos megállapítása, mely bizonyítási eljárás során bizonyítékok és bizonyítási eszközök segítségével történik. A bizonyítási eszközök között kiemelt jelentősége van a vallomásoknak, éppen ezért napjainkban egyre inkább hangsúlyosabbá válnak a terhelti jogokon túl a sértetti és az eljárás egyéb résztvevőinek, köztük a tanúknak a jogai.²

Annak ellenére, hogy a tanúzás állampolgári kötelezettség, amely magában foglalja a bíróság idézésére történő megjelenést, a vallomástételt és az igazmondás kötelezettségét is, napjainkban egyre inkább csökken a tanúzási készség. Jellemzően a tanúk nem önszántukból vesznek részt a bírósági tárgyalásokon, a vallomástétel időnként terhekkel jár, amelyek miatt tanúskodni nem kellemes dolog, sem a büntető-, sem a polgári ügyekben. Ilyen teher lehet, ha valaki egy bűncselekmény tanújává válik, vagy ha a családtagok, ismerősök ügyében kell vallomást tennie. Nehézséget okozhat a munkahelyről való eltávozás, a tárgyalásra utazás, a családi kötelezettségek teljesítése, valamint a vádlottal való ismételt személyes találkozás is. Ezen terhek viselése azonban társadalmi érdek, hiszen mindenki kerülhet olyan helyzetbe, hogy bűncselekmény áldozatává válik, esetleg egy polgári peres eljárásban kényszerül a saját igazát bizonyítani, és akkor joggal várná el, hogy a tényeket tudó tanúk segítsék az igazság kiderítését.³

Le kell szögezni azonban, hogy szó sincs arról a bíróságok mindenkit idéznének a büntetőügyekben, ugyanis csak azon személyek idézésére kerülhet sor, akiknek a bizonyítandó tényről tudomása lehet.⁴ Ezen kérdés eldöntéséhez pedig alapvetően már egy kész nyomozati irat is segítséget nyújt a bírácoknak. Nem árt ha tudjuk azt is, hogy a tanúkat mindig konkrét tényekre hallgatja meg a bíróság, példának okáért kizárólag szóbeszédre, a közösségben kialakult vélekedésre nem.

A jogszabályok a kötelezés mellett ugyanakkor különböző eszközökkel biztosítják a tanúk jogait és védelmét is. Ahhoz, hogy a jogszabályi biztosítékok hatékonyan érvényesüljenek, a bíróságnak már a tanú megidézésétől kezdve, a jogokról és a kötelezettségekről történő általános felvilágosításon túlmenően is gondoskodnia kell a tanúk megfelelő egyedi

¹ A büntetőeljárásról szóló törvény értelmében tanúként az hallgatható ki, akinek valamely bizonyítandó tényről tudomása lehet. A tanú tudomásának a forrása rendszerint a közvetlen élmény, a tanú észlelése, illetve az empirikus tapasztalat, ismeret, amelyet a tanú maga szerez meg. A tanú nem csak közvetlenül, hanem közvetett módon is tudomást szerezhet a bizonyítandó tényről, vagyis a más által közvetlenül észlelt és általa megtudott tényekről is beszámolhat.

² Ezt a folyamatot jól példázza a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló, 2012. október 25-i 2012/29/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv átültetése érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2015. évi CLII. törvény is.

³ A <http://www.mabie.hu/node/2157> honlap 2016. augusztus 8.-i állapota.

⁴ A Btk. 79.§-ának (1) bekezdése értelmében tanúként csak az ilyen személyt lehet kihallgatni.

tájékoztatásáról és védelméről, ami a tanúgondozás országosan egységes rendszerének kialakításával és működtetésével érhető el.⁵

Mindezek alapján belátható, hogy egyre inkább fontossá vált a bíróságok humanizálása, az eljárásban kényszerűségből részt vevő személyekkel való körültekintő bánásmód kialakítása, így a tanúgondozás intézményének korszerű, egységes rendszerének létrehozása és működtetése.

Általános felismerés, hogy a bíróságoknak a tanúkat már megidézésüktől kezdve segíteni, tájékoztatni kell. Szükséges ismertetni eljárási jogait, kötelezettségeiket, hangsúlyt fektetve a megfelelő felvilágosításra, ezzel is ösztönözve a tanúk megjelenését a bírósági tárgyalásokon. A bíróságoknak törekednie kell egy megfelelően képzett személyzet és infrastruktúra kialakítására is a tanúk tájékoztatása és védelme érdekében.⁶

Az Országos Bírósági Hivatal a 2012. évben összegyűjtött országos tapasztalatok alapján a 2013. évtől kezdődően kiemelten foglalkozik az összefoglalóan tanúgondozásnak nevezett feladatkörrel, mely áll a bírósági tárgyalásra idézett tanúk megfelelő tájékoztatásából, a bíróságon megjelent tanúk várakozása során biztosítható elhelyezési feltételekből, a tanúkihallgatás körülményeinek javításából és a tanúvédelem infrastrukturális fejlesztéséből. A tanúgondozás rendszerének jelenleg tehát két alappillére van, a tanúgondozó igazságügyi alkalmazottak működése és a tanúk érdekében kialakított infrastruktúra.⁷

Az Országos Bírósági Hivatal célkitűzése az, hogy hosszú távon minden bíróságon, de elsősorban a nagy ügyfélforgalmú törvényszékeken és járásbíróságokon biztosítható legyen a tanúk és kiskorú gyermekeik biztonságos bírósági tartózkodásához szükséges infrastruktúra. Ez olyan helyiségek létrehozását jelenti, ahol a tanú, akinek az eljárás más résztvevőivel való találkozása a tárgyalótermen kívül nem kívánatos, elkülönülten várakozhat a bíróság általi kihallgatásáig. Az ilyen helyiségekben van lehetőség a tanúk kiskorú gyermekeinek tanúgondozói felügyelet melletti elhelyezésére a tanúvallomás megtételének ideje alatt.

Összefoglalva elmondható, hogy a tanúgondozók azok a bíróságokként kijelölt ügyintézők, akik a tanúk részére kérdéseikre akár telefonon, akár személyesen felvilágosítást adnak a tanúvallomás megtétele, és az ehhez szükséges bírósági megjelenés elősegítése érdekében.⁸

A Debreceni Járásbíróságon elsősorban a büntetőeljárásokban érintett tanúk érdeklődnek jogaikról, akik legtöbbször szélesebb tájékoztatásukra irányuló igényüket és csodálkozásukat fejezik ki e jogintézmény hatékonyságát látva. Ennek okán éreztem úgy, hogy összegezni szükséges a Debreceni Járásbíróság tapasztalatait, egyúttal megfogalmazódott igényüket is igyekszem kielégíteni.

II. A tanúgondozás folyamata a Debreceni Járásbíróságon

Ahhoz, hogy a tanúgondozás intézményét egészében lássuk, úgy gondoltam, hogy legelőször a tanúgondozás folyamatának bemutatása szükséges.

⁵ A <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/a-birosagi-tanugondozasrol> honlap 2016. augusztus 8.-i állapota.

⁶ A <http://www.mabie.hu/node/2157> honlap 2016. augusztus 8.-i állapota.

⁷ A <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/a-birosagi-tanugondozasrol> honlap 2016. augusztus 8.-i állapota.

⁸ A <http://fovarositorvenyszek.birosag.hu/20140117/tanugondozas> honlap 2016. augusztus 8.-i állapota.

A folyamat azzal kezdődik, hogy a tanú e-mailt ír, személyesen jön be információkért, vagy betelefonál.

Amennyiben e-mail érkezik, azt a tanúgondozó kinyomtatja, majd leviszi az irodába érkeztetni, amit ezt követően az ügyiratba helyeznek.

A személyes találkozást megelőzi egy egyeztetés, ezért nagyon ritka esetben fordul elő.⁹

A leggyakoribb eset a telefonhívás, amikor a tanú elmondja a problémáját vagy kérdez. Ha a tanúgondozó meg tudja válaszolni vagy megválaszolhatja a kérdést, a folyamat itt véget is ért. Azonban ha további segítségre van szükség és a tanúnak lehetősége van e-mail írására, minden esetben röviden megfogalmazva írásban is be kell nyújtania a kérelmét. Sok esetben a tanú nem rendelkezik e-mail címmel, nem tudja elektronikus formában megküldeni a kérelmét, ekkor a tanúgondozó hivatalos feljegyzést készít, majd ezt a feljegyzést érkezteti az irodán és ez kerül be az ügyiratba.

A bejelentéseket, bármilyen formában is történnek, egy füzetbe vezeti a tanúgondozó annak érdekében, hogy bármikor ellenőrizni tudja az ügyekben milyen intézkedést tett.¹⁰

A visszajelzések is fontosak a rendszer fejlesztése érdekében, ezért a legújabb szabályozás szerint¹¹ értékelő lapokat is kitölthetnek a tanúk a tanúgondozó segítőkészségét, tájékoztatását illetően.

Úgy gondoltam dolgozatom ezen részében néhány statisztikai adatot közlök a Debreceni Járásbíróság tanúgondozásával kapcsolatosan¹².

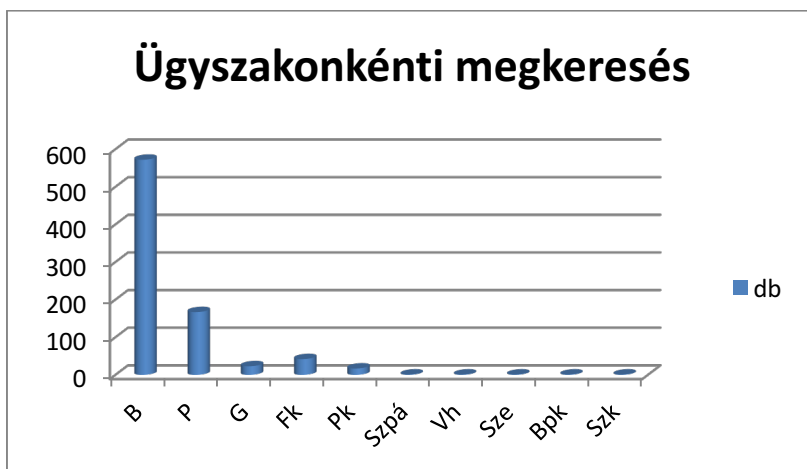
⁹ Természetesen vannak kivételes esetek. Legutóbb egy hölgy azzal kereste meg a Debreceni Járásbíróság tanúgondozóját, hogy a bíróság épülete előtt van, de pánikbeteg, ezért nem tud bejönni az épületbe.

¹⁰ 2017. január 01-től excel táblázatba kell felvezetni az ügyeket, így a tanúgondozó év végén könnyen tud statisztikát készíteni, összesíteni.

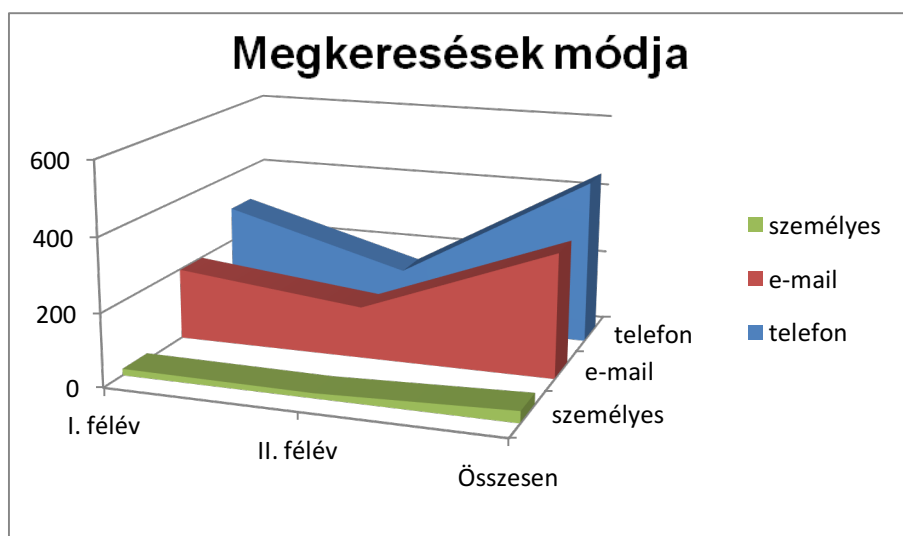
¹¹ A Debreceni Törvényszék elnökének tanúgondozásról szóló szabályzatának 18. §-a értelmében.

¹² A statisztikai adatok 2015. évre vonatkoznak.

2015. évben	I. félév	II. félév	Összesen
Ügy (db)	644	182	826

Ügyszak	1.félév	2.félév	összesen
B	453	120	572
P	134	33	167
G	14	9	23
Fk	29	13	42
Pk	11	6	17
Szpá		1	1
Vh	1		1
Sze	1		1
Bpk	1		1
Szk		1	1

Megkeresés formája	I. félév	II. félév	Összesen
telefon	298	155	453
e-mail	199	142	341
személyes	18	14	32

Az adatokból egyértelműen kiderül, hogy háromszor annyi megkeresés érkezik büntetőügyekben, mint a polgári ügyekben. A megkeresések leggyakoribb formája a telefonos, de igen jelentős az e-mailen beérkező megkeresések száma is.

III. A magyar jogi szabályozás

A büntetőeljárásjogról szóló 1998. évi XIX. törvény (Továbbiakban: Be.) a tanúk számtalan jogát rögzíti, többek között a vallomás összefüggő előadásának jogát, az anyanyelvhasználat jogát, a vallomás leírásának jogát, a szembesítés során kérdésfeltevés jogát, a rendbírság elleni jogorvoslati jogot, egyes esetekben a tanúvallomás megtagadásának jogát, a megjelenéssel felmerült költségek bíróság általi megtérítéshez való jogot stb.

A tanúknak ezzel szemben vannak kötelezettségei is, többek között a megjelenési, vallomástételi, közreműködési és igazmondási kötelezettség.

Mielőtt részletesebben foglalkoznék az egyes kérdésekkel, úgy gondolom nem hasztalan pár szót ejteni a tanúgondozókról.

A tanúgondozók azok a bíróságokként kijelölt ügyintézők, akik a telefonszolgálat és személyes találkozás során tájékoztatást csak a bíróság elérhetőségéről, a tanúk jogairól és kötelezettségeiről (leggyakrabban az igazolatlan távolmaradás következményeiről, a távolmaradás kimentésének módjáról, a tanú meghallgatásának kötelező kellékeiről, a költségtérítés lehetőségéről, a kiskorúaknak a bíróság előtti megjelenési kötelezettségéről, a törvényes képviselő jogairól, az eljárás tárgya, várható időtartama, a bíróság előtti viselkedés szabályai) adhatnak.¹³

Ezen tájékoztatásnak korlátját képezi az, hogy az ügyintéző konkrét bírósági ügyről nem nyilatkozhat, a folyamatban levő ügyről tájékoztatást nem adhat, és a tanút a vallomás megtételében nem befolyásolhatja.¹⁴ Amennyiben a bíróságon megjelenő tanúnak rendőri védelemre van szüksége, a tanúgondozó erről a rendőrséget értesíti.¹⁵

Az alábbiakban a Debreceni Járásbíróságon leggyakrabban előforduló kérdésekkel kívánok részletesebben foglalkozni a tanúknak a tanúgondozóhoz érkezett megkeresései alapján.

a) Költségtérítés

A tanúk költségtérítéséről a 14/2008. (VI. 27.) IRM rendelet¹⁶ (a továbbiakban: Rendelet) szól, melynek hatálya kiterjed többek között a bíróság idézésére megjelent vagy kihallgatott tanú költségtérítésére.¹⁷

A tanúknak útiköltség térítés jár a lakóhelyéről (tartózkodási helyéről) a kihallgatás helyére való utazással és a visszautazással ténylegesen felmerült és igazolt költségei alapján. Ennek mértéke vonat esetén a másodosztályú menettérti jegy ára, helyközi buszjárat esetén a

¹³ A Debreceni Törvényszék elnökének tanúgondozásról szóló szabályzatának 7. §-a értelmében.

¹⁴ A Debreceni Törvényszék elnökének tanúgondozásról szóló szabályzatának 9. §-a értelmében.

¹⁵ A <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/a-birosagi-tanugondozasrol> honlap 2016. augusztus 8.-i állapota.

¹⁶ A http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0800014.IRM honlap 2016. augusztus 8.-i állapota.

¹⁷ A Rendelet 1. §-a (1) bekezdésének a) pontja értelmében.

menettérti jegy ára, illetve a helyi tömegközlekedési eszköz, illetve komp visszaútra is számított viteldíja, melyet számlával kell igazolni.¹⁸

Ha a tanú lakóhelye (tartózkodási helye) a kihallgatás helyétől eltérő településen van, a tanú a gépjármű igénybevétele esetén útiköltségeként a forgalmi engedély alapján a gépjármű motorjának hengerűrtartalma szerint a külön jogszabályban meghatározott üzemanyag-fogyasztási alapszabvány figyelembevételével közúton a tanú lakóhelye (tartózkodási helye) és a kihallgatás helye alapján a legrövidebb oda-vissza útra a km-távolság és a NAV által közzétett hivatalos üzemanyagár szorzatát, valamint a parkolás díját kell megtéríteni. Természetesen amennyiben ugyanarra a kihallgatásra több tanú egy gépjárművel utazik, az útiköltséget csak az egyikük esetében lehet megtéríteni.

Légijármű használatával felmerült költség csak akkor téríthető meg, ha a tanút külföldről idézték a kihallgatásra. Ekkor a turistaosztályú jegy illetékekkel számított összegét lehet megtéríteni.¹⁹

Lehetőség van más közlekedési eszköz használatával felmerült költség megtérítésére is, amennyiben az igénybevételt célszerűségi vagy takarékosági szempont, illetve a távolságra, közlekedési viszonyokra és a tanú állapotára figyelemmel a kihallgatás megtartásához fűződő érdek indokolja. Ezen közlekedési eszközök használatát is számlával kell igazolni.

Fontos tudni, hogy szállásköltség akkor jár a tanúnak, amennyiben a tanú kihallgatása olyan időpontban kezdődik, amikor a kihallgatás napján az odautazásra az éjszakai órákban (23 óra és 5 óra között) kerülne sor²⁰, vagy a kihallgatása olyan időpontban kezdődik, hogy hazautazása vagy a kihallgatáson megjelenése egymást követő napokon szükséges és a kihallgatásról való hazautazásra vagy a következő kihallgatásra való visszautazásra a kihallgatás napján az éjszakai órákban kerülne sor. A költségek mértékét számla alapján téríti meg a bíróság, melynek összege legfeljebb a munkaviszony alapján megállapított öregségi nyugdíj legkisebb összegének (a továbbiakban: nyugdíjminimum) egynegyedével megegyező összeg. Nem lehet megtéríteni azonban a szálláshoz kapcsolódó egyéb ellátással és szolgáltatással felmerülő költségeket.

A Rendelet értelmében²¹ a tanú részére ellátási költséget kell fizetni, amennyiben szállásköltség megtérítésére jogosult vagy lakóhelyéről (tartózkodási helyéről) a kihallgatás helyére való utazás és visszautazás, valamint a kihallgatás együttes időtartama egy napon belül a 6 órát meghaladja. Az egy napra eső ellátási költség a nyugdíjminimum 3 százaléka.

A tanúkat továbbá a munkából kiesett időre költségtérítés is megilleti²², amennyiben a munkából kiesett időre távolléti díjra nem jogosult. Ennek – beleértve az utazással eltöltött időt is - óránként a nyugdíjminimum 1,5 százalékaival megegyező összeg. Ennek igényléséhez a munkavégzésre irányuló jogviszonyról szóló okirat bemutatása szükséges, továbbá a tanúnak nyilatkoznia kell arról, hogy a munkából kiesett időre távolléti díjat nem kap.

Jó ha tudjuk, hogy a Rendelet értelmében a fenti költségeket a kiskorú vagy az állapotánál fogva önállóan megjelenni nem képes tanút kísérő – kizárólag egy²³ – személy részére is meg

¹⁸ A Rendelet 2. §-ának (1) bekezdése értelmében.

¹⁹ A Rendelet 3. §-ának (1) bekezdése értelmében.

²⁰ A Rendelet 4. §-ának (1) bekezdése értelmében.

²¹ A Rendelet 5. §-a alapján.

²² A Rendelet 6. §-a alapján.

²³ A Rendelet 7. §-ának (2) bekezdése értelmében.

kell téríteni.²⁴ Amennyiben a tanú önálló megjelenésre képtelen állapotát illetően kétség merül fel, a tanú a bíróság kérelmére orvosi igazolást köteles bemutatni ezen állapotáról.

Amennyiben a tanúnak szakértői vizsgálaton kell megjelennie, a tanúnak a költségeire vonatkozó fenti igazolásokat a bíróság részére kell megküldeni a költségeire vonatkozó, e rendeletben meghatározott igazolásokat, melyek alapján a bíróság a költségtérítést a szakvélemény beérkezését követően állapítja meg.²⁵

A költségtérítést legkésőbb az igazolások beérkezésétől számított 15 napon belül állapítja meg a bíróság akkor, ha a tanú a vizsgálaton történt megjelenéséről a szakértő által kiállított igazolást a fentiekben kifejtett igazolásokkal együtt részére megküldi.²⁶

Amennyiben a tanú az igazolások, számlák bemutatására nem képes, úgy részére költségtérítés nem adható.

A tanú részére nem jár továbbá útiköltség, ellátási és szállásköltség, ha az a szerv, amelynek a tanú a tagja vagy alkalmazottja, a tanú költségét kiküldetési költségként vagy más módon megtéríti.²⁷

A teljesség kedvéért itt kívánom megjegyezni, hogy a rendvédelmi szervek tagjaira (pl.: rendőrök, tűzoltók) eltérő szabályok vonatkoznak. Alapvetően igaz az, hogy a munkából kiesett időre történő költségtérítés kivételével a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek bíróság előtt tanúként megjelent, hivatásos állományú tagja az általános szabályok szerint jogosult a megjelenésével kapcsolatos költség megtérítésére. Amennyiben azonban a hivatásos állomány tagja a tanúzási kötelezettségének szolgálatteljesítési idejében tesz eleget, és a kihallgatás helyére szolgálati járművel érkezik, úgy költségtérítés nem jár a részére.²⁸

A költségtérítés természetesen a törvényes magyar fizetőeszközben történik. Amennyiben külföldi pénznemben merülnek fel a költségek, úgy az átváltásnál a költségek felmerülésének napján érvényes, a Magyar Nemzeti Bank által közzétett hivatalos devizaárfolyam alapján a feltüntetett középárfolyamot kell figyelembe venni.²⁹

b) Kötelezettségek

Mindenekelőtt szükséges megjegyezni, hogy a tanúskodás állampolgári kötelezettség, akit megidéztek (az idézés történhet rövid úton, távbeszélőn, avagy a tárgyaláson szóban is), köteles az őt megidéző bíróság, ügyészség, illetőleg nyomozó hatóság előtt megjelenni.³⁰ A megjelenési kötelezettség feltétlen, független attól, hogy a tanú köteles-e vallomást tenni vagy azt megtagadja. A megjelenési kötelezettség az idézésben megjelölt időpontban és helyen, kihallgatható állapotban való megjelenést, a kihallgatás előtt történő engedély nélküli eltávozás tilalmát is felöleli.³¹ Tudnunk kell, hogy a bíróságnak a tárgyalásokon ki kell hallgatnia újra azon személyeket is, akik már mindent elmondtak korábban a rendőrségen,

²⁴ A Rendelet 7. §-ának (1) bekezdése értelmében.

²⁵ A Rendelet 9. §-ának (1) bekezdése értelmében.

²⁶ A Rendelet 9. §-ának (2) bekezdése értelmében.

²⁷ A Rendelet 11. §-a alapján.

²⁸ Az 1/2016. (II. 1.) BK vélemény értelmében.

²⁹ A Rendelet 10. §-a alapján.

³⁰ A Be. 67. §-a (1) bekezdésének II. mondata alapján.

³¹ A Dr. Berkes György szerkesztette Büntetőeljárás Jog Kommentár a gyakorlat számára, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., I. kötet 328. oldal.

hiába nem emlékeznek semmire.³² A bíróságok alkotmányos jogvédelmi funkciójának gyakorlásához elengedhetetlen a tanúzásra képes és alkalmas személyeknek az igazságszolgáltatásban való közreműködése, adott esetben alkotmányos alapjogaiknak a korlátozása árán is.³³

Fontos tudni, hogy a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény 55. §-a (1) bekezdésének i) pontja alapján a munkavállaló mentesül a rendelkezésre állási és munkavégzési kötelezettségének teljesítése alól bíróság vagy hatóság felhívására, vagy az eljárásban való személyes részvételhez szükséges időtartamban, vagyis a munkáltató köteles a tanút elengedni a tárgyalásra, a bíróság pedig a tanú kérésére igazolást állít ki arról, hogy a tanú a tárgyaláson megjelent. Éppen ezért a tanú nem hivatkozhat alapos okkal a munkavégzési kötelezettségére.

A megjelenési kötelezettség alól a bíróság kivételt tehet, ugyanis engedélyezheti, hogy a tanú a szóbeli kihallgatását követően vagy helyette írásban tegyen vallomást. Ebben az esetben a tanú a vallomását saját kezűleg leírja és aláírja, az elektronikus okirat formájában elkészített vallomását minősített elektronikus aláírással látja el, vagy a tanúnak a más módon leírt vallomását bíró vagy közjegyző hitelesíti. Az írásbeli tanúvallomás megtétele azonban nem zárja ki, hogy utóbb a tanút, ha ez szükséges, kihallgatás céljából a bíróság megidézze.³⁴ Összefoglalva elmondhatjuk, hogy a tanúknak biztosított írásbeli tanúvallomás tétel egy kedvezmény.

Fontos tudni, hogy amennyiben a tanú a bíróság által meghatározott határidőn belül nem teszi meg írásban a vallomását, úgy rendbírsággal nem sújtható, a jogkövetkezmény csak annyi lesz, hogy kedvezményét elveszti, írásban idéznie kell a bíróságnak a tárgyalásra és az általános szabályok szerint ki kell hallgatnia.³⁵ Ebben az esetben már köteles lesz a bíróság előtt megjelenni a tanú. Amennyiben nem jelenik meg, úgy rendbírság kiszabására nyílik lehetősége a bíróságnak.

A tanú, ha mégsem jelenik meg a bíróság idézésére – a meg nem jelenést célszerű előre jelezni, melyben nagy segítség lehet a tanúgondozó –, akkor a távolmaradás okát igazolnia kell. Ez lehet például okáért orvosi igazolás, hivatalos ügyben munkáltatói igazolása, stb. Minden esetben úgyszámra hivatkozással, írásban be kell jelenteni a bíróságnak a távolmaradás okát és csatolni szükséges az igazolást is.³⁶ Ez azért is fontos, mert amennyiben a tanú idézés ellenére nem jelenik meg, és ezt előzetesen, mihelyt az akadály a tudomására jut, haladéktalanul, vagy ha ez már nem lehetséges, az akadály megszűnése után nyomban, alapos okkal³⁷ nem igazolja, illetőleg az eljárási cselekményről engedély nélkül távozik, elővezetése rendelhető el, vagy rendbírsággal sújtható.³⁸ A tanút továbbá a meg nem

³² A megjelenés annak ellenére kötelező, hogy adott esetben a nyomozó hatóságon olyan tartalmú ígéretet kapnak, amennyiben elmondják mi történt, többet sehol nem kell megjelenniük és vallomást tenniük.

³³ A <http://www.mabie.hu/node/2157> honlap 2016. augusztus 8.-i állapota.

³⁴ A Be. 85. §-ának (5) bekezdése értelmében.

³⁵ A BH 2009. 101. számú eseti döntés értelmében.

³⁶ Ha a tanú a tárgyalást önhibáján kívül mulasztotta el, a tárgyalás napjától számított nyolc napon belül igazolási kérelmet terjeszthet elő. Ha a mulasztás később jutott a mulasztó tudomására, vagy az akadály később szűnt meg, az igazolási kérelem határideje a tudomásszerzéssel, illetőleg az akadály megszűnésével kezdődik. Hat hónapon túl igazolási kérelmet nem lehet előterjeszteni. Az igazolási kérelemben elő kell adni a mulasztás okát és azokat a körülményeket, amelyek a mulasztás vétlenségét valószínűsítik.

³⁷ Alapos oknak tekinti a bíróság a tartós fekvőbetegséget, amennyiben természetesen ezt igazolni tudja a tanú. Nem minősül ezzel szemben alapos oknak a kimentés akkor, ha valaki például arra hivatkozik, hogy elfelejtette az idézésre felírt dátumot.

³⁸ A Be. 69.§-a (1) bekezdésének b) pontja alapján.

jelenésével, illetőleg az eltávozásával okozott költség megtérítésére határozattal kell kötelezni.³⁹

Arra is vigyázni kell a tanúnak, hogy kihallgatható állapotban legyen, ugyanis amennyiben önhibájából olyan állapotban jelenik meg, hogy nem hallgatható ki⁴⁰, illetőleg az eljárási kötelezettségeit nem képes teljesíteni, a következő kihallgatására, illetve a kötelezettségének teljesítése érdekében rendbírsággal sújtható vagy elővezetése rendelhető el. Ilyenkor is az okozott költség megtérítésére a tanút kötelezni kell.⁴¹

A megjelenési kötelezettséget követően nem feltétlenül kell vallomást tennie a tanúnak, ugyanis a tanúk a vallomástételt – az alábbi leegyszerűsített esetekben, melyek alól vannak azonban kivételek - megtagadhatják, amennyiben

- a terhelt hozzátartozója
- főszabály szerint, aki magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná, az ezzel kapcsolatos kérdésben
- az, aki a foglalkozásánál vagy közmegebízásánál fogva titoktartásra köteles, ha a tanúvallomással titoktartási kötelezettségét megsértené, kivéve, ha ez alól a külön jogszabály szerint jogosult felmentette
- médiatartalom-szolgáltató, valamint a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy, ha ezzel a neki információt átadó személy kilétét felfedné.⁴²

A tanú a hozzátartozójával kapcsolatos mentessége folytán kizárólag a hozzátartozója tekintetében tagadhatja meg a tanúvallomást. A hozzátartozói viszonyon alapuló mentességi jogból nem következik, hogy a tanúnak az egyik terhelttel kapcsolatos mentességi joga általánosan kiterjedne azokra a terhelt-társakra, akikkel szemben egyébként a vallomástételnek nem lenne akadálya. Több terhelt ellen folyó eljárásban a tanú a hozzátartozói viszonyra hivatkozással nem tagadhatja meg a vallomást a vele hozzátartozói viszonyban nem lévő terhelt-társnak azzal a cselekményével kapcsolatban, amely elválasztható a hozzátartozójának a cselekményétől, attól teljesen elkülönül.

c) A tanúk védelmét szolgáló lehetőségek

Igen gyakran kérdeznak rá az ún. „tanúvédelmi programban” történő részvételre az érdeklődők. A Be. a tanúvédelemnek négy fajtáját szabályozza.

Az első *a tanú személyi adatainak zártan kezelése*. Ennek értelmében a bíróság hivatalból elrendelheti, illetve a tanú, vagy az érdekében eljáró ügyvéd kérelmére elrendeli, hogy a tanú személyi adatait az iratok között elkülönítve, zártan kezeljék. Ezekben az esetekben a tanú zártan kezelt adatait csak az ügyben eljáró bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság tekintheti meg.⁴³ Ha a tanú személyi adatainak zárt kezelését rendelték el, ettől kezdve az eljárást folytató bíróság, ügyész, illetőleg nyomozó hatóság biztosítja, hogy a tanú zártan

³⁹ A Be. 69.§-ának (3) bekezdése alapján.

⁴⁰ Ilyen helyzet állt elő a minap az egyik tárgyaláson, amikor a tanú annyira ittas állapotban volt, hogy a tárgyalóba dülöngélve jött be, és ittassága miatt beszélni is nehezen tudott, az eljáró bírő kérdésére nem tudott válaszolni.

⁴¹ A Be. 69.§-ának (2) bekezdése alapján.

⁴² A Be. 82.§-ának (1) bekezdése alapján.

⁴³ A Be. 96.§-ának (1) bekezdése alapján.

kezelt adatai az eljárás egyéb adataiból ne váljanak megismerhetővé, a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság a tanú személyazonosságát az azonosításra alkalmas iratok megtekintésével állapítja meg, a személyi adatok zártan kezelésének megszüntetésére csak a tanú beleegyezésével kerülhet sor. A kihallgatáson azonban a tanúnak - annak ellenére, hogy személyi adatait zártan kezelik - személyesen kell jelen lennie.

A tanú személyi adatai zárt kezelésének elrendelésétől kezdve a büntetőeljárásban részt vevőknek a tanú személyi adatait tartalmazó iratról olyan másolat adható, amely a tanú személyi adatait nem tartalmazza.⁴⁴

Fontos azonban tudni, hogy amennyiben a sértett magánfélként lép fel, ezzel kifejezésre juttatja, hogy legalábbis a bizonyítási eljárás befejezése után (tanúként eddig szerepelhet az ügyben) már nem tart igényt a személyi adatainak titkos kezelésére, a polgári jogi igényt elbíráló ügydöntő határozatban ugyanis fel kell tüntetni a magánfél nevét, a lakcímét (egyéb adatait azonban már nem feltétlenül).⁴⁵

Gyakran a tanú nevének zártan történő kezelését nem rendelik el, csak adatainak. Amennyiben a nevének zártan történő kezelését elrendelik, úgy a tanú neve helyett pl.: 1-es számú tanú szerepel a jegyzőkönyvekben. Tudnunk kell azonban, hogy ez az eset nem keverendő össze a tanú különösen védetté nyilvánításával, ugyanis annak sokkal szigorúbb feltételei vannak.

A második a *tanú különösen védetté nyilvánítása*. Különösen védetté nyilvánítható a tanú, ha vallomása kiemelkedő súlyú ügy lényeges körülményeire vonatkozik, a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható, a személye, a tartózkodási helye, valamint az, hogy az ügyész, illetve a nyomozó hatóság tanúként kívánja kihallgatni, a terhelt és a védő előtt nem ismert, továbbá személyének felfedése esetén a tanú vagy hozzátartozója élete, testi épsége vagy személyes szabadsága súlyos fenyegetésnek lenne kitéve.⁴⁶ Az előnye a tanú szempontjából az, hogy a különösen védett tanú a tárgyaláson nem hallgatható ki.⁴⁷

Ez a tanúk védelmét szolgáló forma igen ritka, a Debreceni Járásbíróságon az elmúlt időszakban egy alkalommal sem fordult elő.

A harmadik a *büntetőeljárásban részt vevők személyi védelme*. Különösen indokolt esetben az eljárást folytató bíróság tanácsának elnöke, ügyész, illetőleg nyomozó hatóság kezdeményezheti, hogy a terhelt, a védő, a sértett, az egyéb érdekelt, a sértett és az egyéb érdekelt képviselője, továbbá a tanú, a szakértő, a szaktanácsadó, a tolmács, a hatósági tanú, illetve a felsoroltak valamelyikére tekintettel más személy a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II. 26.) Korm. rendeletben meghatározott védelemben részesüljön.⁴⁸

A kérelmet az eljárást folytató bíróságnál, ügyésznél, illetőleg nyomozó hatóságnál lehet előterjeszteni, a szóbeli kérelmet jegyzőkönyvbe kell foglalni.⁴⁹

A személyi védelemre vonatkozó iratokat a büntetőügy iratai között kell kezelni. Az iratokat a kérelem és a kezdeményezés tárgyában hozott döntés kivételével zártan kell kezelni.⁵⁰

Ilyen típusú védelem sem fordult elő az elmúlt időszakban a Debreceni Járásbíróságon.

⁴⁴ A Be. 96.§-ának (3) bekezdése alapján.

⁴⁵ A <http://fovarositorvenyszek.birosag.hu/20140117/tanugondozas> honlap 2016. augusztus 8.-i állapota.

⁴⁶ A Be. 97.§-a alapján.

⁴⁷ A Be. 294. §-ának I. mondata értelmében.

⁴⁸ A Be. 98.§-ának (1) bekezdése alapján.

⁴⁹ A Be. 98.§-ának (2) bekezdése alapján.

⁵⁰ A Be. 98.§-ának (4) bekezdése alapján.

A negyedik a *tanúvédelmi program*.⁵¹ A büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők védelmi programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvény értelmében a tanú, illetve családja mind a büntetőeljárás alatt, mind azt követően védelemben részesülnek. A tanúvédelmi programban részt vevő tanú a büntetőeljárásban az eredeti személyazonosító adatait közli, a lakóhelyének, illetőleg tartózkodási helyének közlése helyett a védelmét ellátó szerv címét jelöli meg.

A tanú megtagadhatja a vallomást olyan adatra nézve, amelynek ismeretében az új személyazonosságára, az új lakóhelyére, illetőleg tartózkodási helyére lehet következtetni. A programban részt vevő személyt a védelmét ellátó szerv útján kell idézni.

A Debreceni Járásbíróságon ez a típusú védelem sem fordult elő az elmúlt években.

Végül beszélnünk kell egy életszerű példáról is, ugyanis abban az esetben, ha a tanú tart a vádlottól, a tanács elnöke az ügyész, a vádlott vagy a védő indítványára, illetőleg hivatalból a tanú kihallgatásának tartamára a tárgyalóteremből eltávolíttatja azt a vádlottat, akinek jelenléte a tanút a kihallgatása során zavarná.⁵²

Erre azonban kizárólag akkor kerülhet sor, ha a vádlott jelenléte olyan mértékben zavarja a tanút, hogy kétséges az igazságnak megfelelő, teljes vallomást tud tenni. Önmagában az, hogy a tanú nem szívesen tartózkodik egy helyiségben a vádlottal, erre az intézkedésre nem adhat alapot. Látni kell azt is azonban, hogy mérlegelnie kell a bírónak felmerülhet-e a tanú és a vádlott szembesítésének szükségessége, mivel azt csak a terhelt vagy a tanú védelme érdekében lehet mellőzni, a vádlott zavaró jelenléte önmagában nem ad alapot rá.⁵³

IV. Összegzés

Összegezve megállapítható, hogy a tanúgondozó egy fontos láncszem az igazságszolgáltatás és a tanúk között. Szerepük elsődlegesen az, hogy elősegítsék az állampolgárok tanúzási hajlandóságát, hogy olyan körülményeket biztosítsanak, amelyek következtében a tanúk önkéntesen megjelennek és vallomást tesznek.

A tanúgondozó nem utolsó sorban tehermentesíti a túlterhelt ügyfélfogadó irodákat, a bírói és jegyzői kart. A tanúgondozás intézményére egyre nagyobb igény van, eredményességét pedig jól példázza a dolgozat korábbi részében közzétett statisztikai táblázat, mely a bírósági tárgyalások eredményességére is kihatással van.

A tapasztalatok szerint, nagyon kedvesnek és megértőnek kell lenni a tanúkkal, mert az esetek többségében tanácstalanok, félszegek, esetenként agresszívok és nincsenek tisztában a jogaikkal és kötelezettségeikkel. Sok esetben a tanúk nem kívánnak megjelenni a tárgyaláson, külföldi munkára, betegsége, gyermekre, vagy egyszerűen a távolságra hivatkozva. De ezek a mentések a tanúgondozás keretében orvosolhatóak, például: gyermek esetén a tanúszoba felajánlásával, ahol a gyermek felügyelete is biztosított, távolságnál az útiköltség megtérítésének az ismertetésével, munkára való hivatkozásnál, pedig a jelenlétéről a bíró igazolást állít ki kérelmére.

Hasznosnak bizonyult a tapasztalatok szerint, hogy az egyes bíróságokon minden tanúgondnok mellé helyettes kapcsolattartó is kijelölésre került. Ez az intézkedés nagyban megkönnyíti a program menetét, hiszen ezek a személyek jogvégzettek, a tanúgondozás részleteit, szabályait jól ismerik, így az elsődleges kapcsolattartó távolléte sem akadályozza az ügyintézés gördülékenységét.

⁵¹ A Be. 98/A.§-a rendelkezik róla.

⁵² A Be. 292. §-ának (2) bekezdése értelmében.

⁵³ A Be. 124. §-ának (2) bekezdése alapján.

A legutóbbi tanúgondozó konferencián problémaként merült fel, hogy amikor a tanú kérését, problémáját a tanúgondozó továbbítja a bírónak vagy jegyzőnek, a tanú további sorsáról nem kap tájékoztatást. A tanú sokszor újra telefonál, mert nem kap visszajelzést, ezért ezen kommunikációs probléma megoldást igényelt.

A Debreceni Járásbíróságon ennek érdekében a bírók kötelezettsége lett a lajstromiroda által érkeztetett, és hozzá eljutatott, a tanúgondozó által kitöltött adatlap⁵⁴ másolatára rávezetni a tett intézkedést, majd haladéktalanul visszaküldeni azt a tanúgondozóhoz, ezzel tájékoztatva arról, hogy a tanú felé van-e még kötelezettsége.⁵⁵

Összességében elmondható, hogy a tanúgondozási program sikeresen működik. A tapasztalatok szerint a tanúgondozás intézményének bevezetése hozzájárult ahhoz, hogy egyre több tanú jelenik meg a tárgyalásokon ezzel is elősegítve az igazságszolgáltatás munkáját, hiszen ne felejtjük el

„a végső cél az, hogy a bírósági szervezet fókuszába az állampolgárok álljanak.”

/dr. Handó Tünde OBH Elnöke/⁵⁶

Kézirat lezárva:

Debrecen, 2016. október 11.

Készítették:

dr. Duró Edit és dr. Kálmánczi Antal
bírósági titkárok

⁵⁴ A Debreceni Törvényszék elnökének tanúgondozásról szóló szabályzatának 12. §-a értelmében a tanúgondozók a konkrét üggyhez köthető szóbeli és írásbeli megkeresésről és az arra adott felvilágosításról kötelesek az ügyben eljáró bírót/igazságügyi alkalmazottat az elektronikus nyilvántartásból kinyomtatott adatlap iratokhoz szerelése útján tájékoztatni.

⁵⁵ A Debreceni Törvényszék elnökének tanúgondozásról szóló szabályzatának 17. §-a értelmében.

⁵⁶ A <http://www.mabie.hu/node/2157> honlap 2016. augusztus 8.-i állapota.